

เกษม ศิริพยัคฆ์

บุคลิกพิเศษทางเทปเทป

โดย "สุกฤษฎี"

แต่ละเดือนแต่ละปีในอดีต ย่อมจะมีความหมายหรือความประทับใจในความทรงจำของบุคคลแต่ละคน สำหรับคนในธนาคารแห่งประเทศไทยเมื่อยุคเกือบยี่สิบปีก่อนเดือนกรกฎาคมนับว่าเป็นเดือนหนึ่งที่มีความหมายควรแก่การจดจำอย่างยิ่ง เพราะในเดือนดังกล่าว ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้มีโอกาสด้อนรับ ผู้บริหารสูงสุด ที่ก่อปรด้วยคุณธรรม ความรู้ ความสามารถ ความเสียสละ ความกล้าหาญ และความซื่อสัตย์ยิ่งผู้หนึ่ง และในเดือนเดียวกันของอีกสามปีถัดมา บุคคลผู้นี้ก็ต้องจากธนาคารแห่งประเทศไทยไปด้วยเหตุอันไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเคยคาดคิดมาก่อน ทั้งไว้แต่ความเคารพรักและความอาลัยให้คงอยู่ในความทรงจำของพวกเราตราบนานเท่าทุกวันนี้

บุคคลผู้นี้คือ คุณเกษม ศิริพยัคฆ์ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยลำดับที่แปด อดีตรองอธิบดีกรมรถไฟและกรมการรถไฟ อดีตปลัดกระทรวงเศรษฐกิจ และอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ ผู้ซึ่งเกียรติประวัติในการทำงานและชีวิตส่วนตัวเป็นที่กล่าวขวัญและได้รับความยกย่องอย่างสูงในวงการทั่วไป

ในโอกาสที่ รพท. ประทศน์ เล่มนี้ มีกำหนดออกในช่วงเวลาดังกล่าว จึงใคร่ขอนำชีวประวัติของคุณเกษม ศิริพยัคฆ์ มากล่าวถึงตามควร เป็นการรำลึกถึงบุพการีอีกผู้หนึ่งของสถาบันเราในอดีตเมื่อเกือบยี่สิบปีก่อน และเป็นการแนะนำเพื่อนพนักงานยุคปัจจุบันและยุคต่อ ๆ ไปให้รู้จักบุคคลอันควรแก่ความภาคภูมิใจของธนาคารแห่งประเทศไทยผู้นี้.

ตอนที่ 1 เจ้าหนู

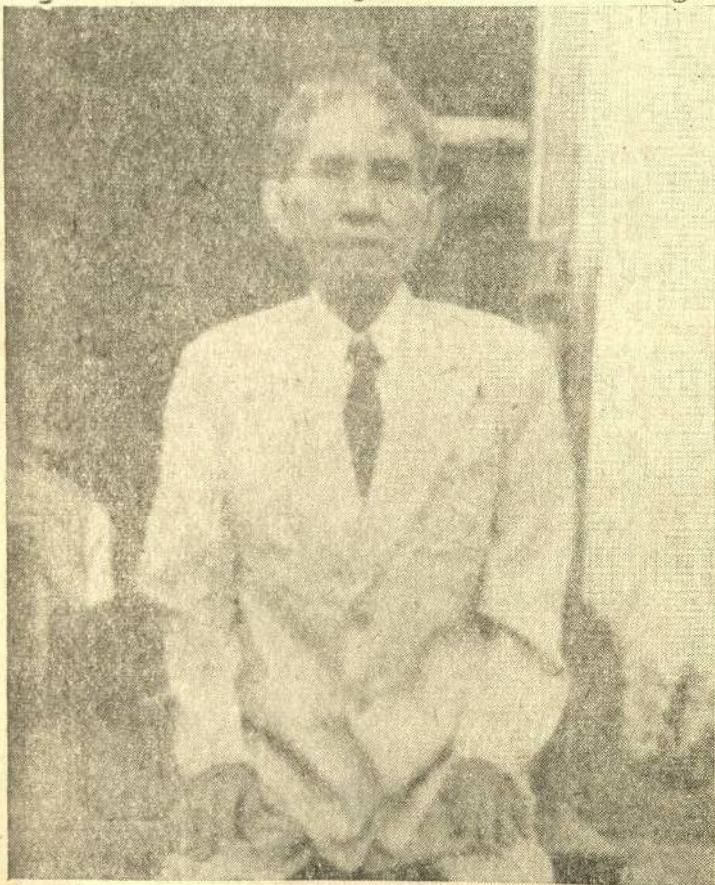
ย้อนหลังกลับไปเมื่อปี พ.ศ. 2446 อันเป็นยุคสมัยที่ยังไม่มีคนไทยคนใด จะสามารถพยากรณ์ได้ถูกต้องว่า อีก 70 ปีข้างหน้าลูกหลานของตนจะต้องเผชิญกับภาวะข้าวยากหมากแพงในดินแดนอันได้ชื่อว่าเป็นอู่ข้าวอู่น้ำแห่งหนึ่ง มีครอบครัวเล็ก ๆ ครอบครัวหนึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลทหารบกทหารเรือ (ที่รู้จักในปัจจุบันคือย่านพาหุรัด) ผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวชื่อนายแชก ศรีพยัคฆ์ มีอาชีพเป็นทนายความ และเป็นทนายความที่สามารถผู้หนึ่ง มีบริษัทห้างร้านใหญ่ ๆ ในยุคนั้นหลายแห่งมอบหมาย

แม่

ให้นายแชก ๆ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายประจำ ภรรยาของนายแชกชื่อนางชวน มีบุตรด้วยกันสี่คน เป็นชาย 3 คน หญิง 1 คน บุตรคนโตเป็นชายมีกำเนิดเมื่อปี พ.ศ. 2446 ชื่อเกษม ศรีพยัคฆ์ ผู้เป็นบิดามารดาเรียกบุตรคนนี้ว่า “เจ้าหนู”

“เจ้าหนู” เป็นเด็กที่มีร่างกายบอบบาง เดินไม่ได้จนอายุย่างเข้า 3 ขวบ แต่เป็นเด็กที่มีความเฉลียวฉลาดเหนือเด็กอื่น ๆ รุ่นราวคราวเดียวกัน เริ่มเข้าศึกษาที่โรงเรียนวัดสุทัศน์เทพวรารามที่เสาชิงช้า จบชั้นประโยคประถมปีที่สามหรือที่เรียกว่า ประโยคประถม ในยุคนั้น

พ่อ

“เจ้าหนู” มีความพิสมัยในชื่อ “เกษม” มาแต่เมื่อใดไม่มีใครทราบ แต่เมื่อมีการตั้งชื่อก็ขอให้ผู้เป็นบิดามารดาใช้ชื่อว่า “เกษม” และใช้ชื่อนั้นตลอดมาจนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต และ “เจ้าหนู” มีความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งนักที่มีโอกาสตั้งชื่อที่ชื่นชอบให้แก่ตัวเองได้

“เจ้าหนู” ถูกส่งตัวเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนหลวง มีชื่อ ใกล้บ้าน คือ โรงเรียน สวนกุหลาบ

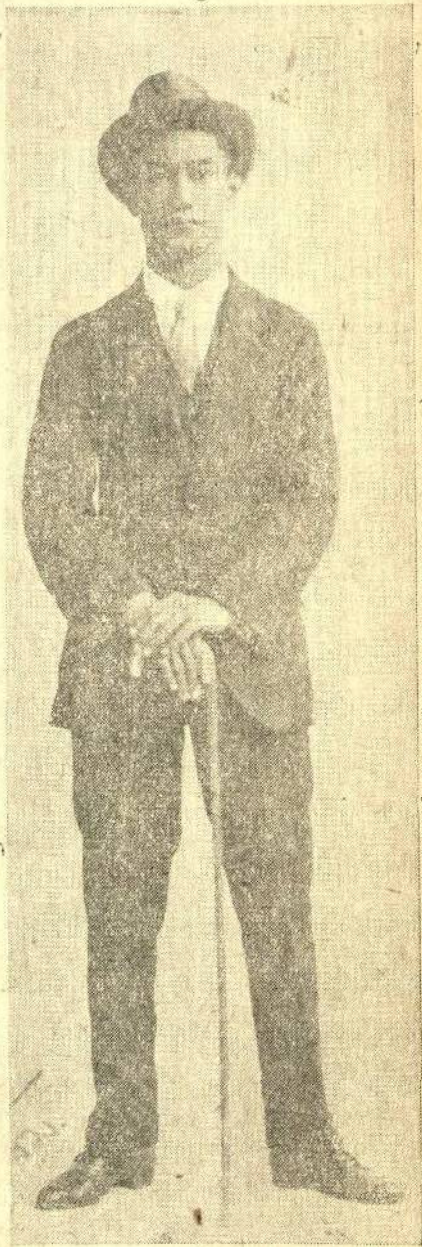
วิทยาลัย จบประโยคมัธยมบริบูรณ์เมื่ออายุเพียงอย่างเข้าสิบหกขวบ รักษาคุณภาพเป็นคนเก่งประจำชั้นและประจำโรงเรียนตลอดมา จนชื่อถูกครุ่นนำไปเป็นตัวอย่างที่เด็กนักเรียนอื่น ๆ ควรเลียนแบบทั้งใน ด้าน การเรียน และ ด้าน ความประพฤติอยู่เนือง ๆ ปีที่ ค.ช. เกษม ศรีพยัคฆ์ หรือ “เจ้าหนู” จบการศึกษานั้น ตรงกับปี พ.ศ. 2461

ตอนที่ 2

สร้างเหล็ก

เมื่อต้นปี พ.ศ. 2462 กรมรถไฟหลวง ประกาศสอบแข่งขันส่งนักเรียนไปศึกษาในต่างประเทศ “เจ้าหนู” ซึ่งขณะนั้นได้กลายเป็นคุณเกษม ศรีพยัคฆ์ แล้ว และกำลังทำหน้าที่เป็นครูฝึกหัดสอน อยู่ในโรงเรียน สวนกุหลาบวิทยาลัย ก็ไปสมัครสอบด้วย ปรากฏว่าเป็นผู้สอบได้คะแนนสูงเยี่ยมผู้หนึ่งในจำนวนผู้สอบได้จำนวนทั้งสิ้น 13 คน จึงได้รับเลือกให้ไปศึกษาวิชาการพาณิชย์ที่ประเทศอังกฤษ แต่ก็มีใ้ต้ออกเดินทางในปีนั้น เพราะเหตุที่เป็นระยะสงครามโลกครั้งแรกเพิ่งเลิก ยังมีความปลอดภัยบนเส้นทางไม่เพียงพอ เนื่องจากต้องเดินทางโดยทางเรือและผ่านน่านน้ำของยุโรปบางตอนที่ยังกวาดทุ่นระเบิดไม่เสร็จ คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ มาออกเดินทางเอาในปีรุ่งขึ้น คือปี พ.ศ. 2463 โดยเรือฟอลสเตอร์เรียของบริษัทยีสทเอเซียติก ซึ่ง

เป็นเรือเดินสมุทรขนาดเล็กมีระวางขับน้ำเพียง 6000 ตันและความเร็วต่ำ เมื่อถึงอังกฤษแล้วได้เข้าศึกษาที่ไบรตันเทคนิคัลคอลเลจ สอบได้ ประกาศนียบัตรการพาณิชย์ทางการเลขานุการ จากนั้นก็เข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮมและในปี พ.ศ. 2468 ก็สอบ

ลูก

ได้ปริญญาทางการพาณิชย์เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง (เป็นการสอบได้สามปีซ้อนที่ฝรั่งเรียกว่า *Triple first*) ความสามารถในการศึกษาตลอดจน ความประพฤติอันดีเด่นของคุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ปรากฏเป็นหลักฐานอยู่ในรายงาน การศึกษา ประจำปีของพระยาภรตราชา ผู้ดูแลนักเรียน ไทยในประเทศอังกฤษยุคนั้น

เมื่อกลับมาถึงเมืองไทย กรมรถไฟหลวง ก็บรรจุให้เข้าทำงาน ในกองเดินรถด้วยอัตรา เงินเดือนสูงลิ่ว คือได้รับถึงเดือนละ 200 บาท ในปี พ.ศ. 2468

คุณลักษณะที่เด่นทุกประการไม่ว่าจะใน ด้านการทำงานหรืออุปนิสัยส่วนตัว ผลักดันให้ คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งหน้าที่

สำคัญๆ และมีความรับผิดชอบสูงแต่อายุยังน้อย และก้าวขึ้นไปถึงตำแหน่ง รองอธิบดีกรมรถไฟ และกรรมการ รถไฟ ในชั้นปลาย ของชีวิตการทำงานที่นี้

มีเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันกับคุณเกษม ศรีพยัคฆ์อีกสองคน ที่สอบชิงทุนของกรมรถไฟ หลวงได้ในระยะเวลาใกล้เคียงกัน คือ คุณเล้ง ศรีสมวงศ์ และคุณโชติ คุณะเกษม สองท่าน นั้นต่อมาก็ได้มาดำรงตำแหน่ง ผู้ว่าการ ธนาการ แห่งประเทศไทยเช่นกัน จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า ธนาการแห่งประเทศไทยได้ผู้มีเลือกเนื้อเชื้อไข ของกรมรถไฟหลวงหรือการรถไฟแห่งประเทศไทยมาดำรงตำแหน่งผู้ว่าการเป็นจำนวนถึง 3 คน ด้วยกัน

ตอนที่ 3

ภาระ - หน้าที่

แม้เงินเดือน ของคุณเกษม ศรีพยัคฆ์ จะนับว่าสูงมากสำหรับ คนหนุ่มในยุคนั้น ก็ตาม แต่โดยที่มีฐานะเป็นพืคนโต และขณะนั้น บิดา มารดา ก็ชรามากแล้ว อีกทั้งมารดา ยัง ทูพผลภพด้วย รายได้ส่วนใหญ่จึงต้องนำไปใช้ จ่ายจนเจือความเป็นอยู่ของครอบครัว เหลือไว้จับจ่ายใช้สอยส่วนตัวเพียงเล็กน้อย และโดย ที่เป็นผู้มีใจคอกว้างขวาง ประกอบกับมีหน้าที่

ความรับผิดชอบทางการงานสูง รายได้ที่พอ เหลืออยู่จึงเกือบจะกล่าวได้ว่าชั๊กหน้าไม่ถึงหลัง อยู่เนืองๆ วิธีแก้ปัญหานั้นไม่มีวิธีการอื่น โดดที่เหมาะสมยิ่งไปกว่าการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ ง่าย ๆ ไม่มีรถยนต์ไว้ขับขี่เอง ไปไหนมาไหน ก็เดินบ้าง นั่งรถรางบ้าง เมื่อใดมีรถประจำ ตำแหน่งก็ใช้รถประจำตำแหน่ง สภาพของชีวิต คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ เป็นอยู่เช่นนี้ตราบนาน

สุดท้ายแห่งชีวิต

เพราะความรู้ความสามารถของคุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ที่เป็น ผล ให้ กิจการรถไฟ ใน ยุค นั้น เจริญก้าวหน้าเป็นอันมาก จึงทำให้กรมรถไฟผู้ปลุกปั้นหวงแหนในตัวบุคคลผู้นี้เป็นอย่างยิ่งนัก แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อบังเกิด ความจำเป็น ทางราชการ กล่าวคือกระทรวงเศรษฐการได้ติดต่อกับคุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ให้ไปช่วยงานเพราะเห็นว่า เป็นผู้ มีความรู้ ความสามารถ อันจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ก็จำเป็นต้องเสียสละให้ไปเป็นหลายครั้งหลายคราว ทำให้คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ต้องสับเปลี่ยนงานและหน้าที่ระหว่างหน่วยราชการสำคัญสองแห่งนี้อยู่เสมอ ๆ จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2486 ขณะที่คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมรถไฟ ทางกระทรวงเศรษฐการ ก็ขอตัวให้ ไปปฏิบัติงานที่กระทรวงนั้น และในปี พ.ศ. 2490 ก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการค้ำภายใน แต่ต่อมาก็ปรากฏว่าคุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ได้ลาออกและกลับไปทำงานกับกรมรถไฟอีก

เหตุผลที่คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ลาออกจากตำแหน่ง อธิบดี กรมการค้ำ ภายใน และกลับไปทำงานที่การรถไฟนี้ ปรากฏตามข้อเขียนของคุณหลวงถวิลเศรษฐ์พาณิชย์การ อดีตปลัดกระทรวงเศรษฐการว่า.-

“ใน พ.ศ. 2494 ภาระของ กระทรวงพาณิชย์เบาบางลง แต่กิจการด้านรถไฟเพิ่มขึ้น กรมรถไฟ ซึ่งเป็น หน่วยราชการ ได้เปลี่ยนรูป ตามนโยบายของรัฐบาลเป็นรัฐวิสาหกิจ มีคณะกรรมการอำนวยการ แต่กรมการรถไฟจะเป็นข้าราชการไม่ได้ การรถไฟจึงอยากได้ท่านเป็นกรรมการ เพราะเห็นว่าท่านจะเป็นหลักสำคัญ จึงวิงวอนขอร้องให้ท่านรับตำแหน่ง คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ เป็นผู้มีความกตัญญูสูง ท่านสำนักอยู่เสมอว่าเป็นคนรถไฟ เพราะกรมรถไฟส่งท่านไปศึกษาในต่างประเทศ เมื่อการรถไฟมีความจำเป็นที่จะต้องได้ตัวท่านไปช่วย ท่านก็ตัดสินใจลาออกจากราชการไปรับตำแหน่งกรมการรถไฟแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2494 ระหว่างที่เป็นกรมการรถไฟ ท่านไปปฏิบัติงานทุกวันคล้ายกับเจ้าหน้าที่ประจำ ด้วยความตั้งใจที่จะบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ที่สุด และอยู่ในตำแหน่งนั้นจนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2497”

เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2497 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงเศรษฐการ และต่อมาเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2498 ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไปดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

ตอนที่ 4

สละโสด

คนเป็นอันมาก ประหลาดใจ ว่าบุคคลผู้
ดำรงตำแหน่ง สูงถึงขนาด เป็นรอง อธิบดีกรม
รถไฟเช่นคุณเกษม ศรีพิทักษ์ เหตุใดจึงมิได้มี
สภาพความเป็นอยู่สมกับฐานานุกรม ความจริง
ข้อนี้สืบเนื่องจากเหตุผล ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น
เป็นสำคัญ กล่าวคือ ท่านมีชีวิตอยู่โดยอาศัย
เงินเดือนสถานเดียว ซ้ำเงินเดือนที่ได้รับแต่
ละเดือนยังต้องนำไปจุนเจือ ครอบครัว อีกด้วย
ด้วยเหตุนี้ แม้จะดำรงตำแหน่งหน้าที่สูงในกรม
รถไฟ คุณเกษม ฯ ก็ยังไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของ
ตนเอง ได้อาศัยบ้านพักของเจ้าหน้าที่กรมรถไฟ
อยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาก็ย้ายไปเช่าบ้านอยู่ในตรอก
สะพานยาว บางรัก ครั้นเมื่อเกิดสงครามมหา
เอเซียบูรพา มีการทิ้งระเบิดในย่านใกล้เคียง
ก็ย้ายไปอยู่ที่บ้านฝั่งธนบุรี ซึ่งซื้อจากเจ้าของ
ซึ่งจำต้องอพยพพลภัยสงครามไปในราคา 10,000
บาท เป็นบ้านทรงปั้นหยาสภาพปานกลาง บน
ที่ดินไม่ถึงหนึ่งร้อยตารางวา ว่ากันตามจริงแล้ว
ราคาที่ซื้อนั้นจัดว่าแพงไปเล็กน้อย ทั้งนี้ เพราะ
คุณเกษม ฯ ต้องซื้อต่อจากบุคคลอื่นซึ่งฟังชื่อ
มาได้ไม่นานเพียงราคา 8,000 บาทเท่านั้น เงิน
ที่นำมาซื้อก็รวบรวมได้จากเงินออกคอมส่วนหนึ่ง
สมทบกับเงินปันผลจากหุ้นจำนวนหนึ่ง ที่มีอยู่
กับบริษัทชาวไทย จากนั้นทุกคนในครอบครัว
ก็มาอยู่ร่วมกัน ณ บ้านหลังใหม่

การมีโอกาสดำรงตำแหน่งสูงเช่นรอง
อธิบดีกรมรถไฟ โดยผู้ดำรงตำแหน่ง มีอายุย่าง
เข้าเพียง 41 ปีนี้ มองในแง่การงานก็นับว่าเป็น
คนหนุ่ม ที่มีความเจริญก้าวหน้า ในการงานยิ่ง
ผู้หนึ่ง แต่เมื่อพิจารณาในแง่ครอบครัวแล้ว
จะเป็นเรื่องแปลกที่คนในภาวะเช่นนี้ ยังครอง
ความเป็นโสดอยู่ได้ ผู้ใกล้ชิดเปิดเผยว่า ว่ากัน
ตามจริงแล้ว ใช้ว่าคุณเกษม ศรีพิทักษ์จะรังเกียจ
ชีวิตการมีครอบครัวก็หาไม่ หากติขัดด้วย
ภาวะความเป็นอยู่ทางครอบครัวเป็นสำคัญ มีผู้
แนะนำหญิง ที่เห็นว่าเหมาะสม ให้คุณเกษม ฯ
หลายต่อหลายราย แต่คุณเกษม ฯ ก็เพิกเฉย
มีอยู่รายหนึ่งเป็นผู้มีมรดกทรัพย์สินมากมาย แต่
คุณเกษม ฯ ก็ปฏิเสธอีก ท่านให้เหตุผลว่า
ฝ่ายหญิงมุ่งหมายที่จะได้ตัวท่าน ไปเพื่อประดับ
บารมีมากกว่าเหตุอื่น ด้วยเหตุนี้ประการ
เช่นนี้ คุณเกษม ศรีพิทักษ์จึงครองความเป็น
โสดอยู่ได้จนอายุล่วงเข้าวัยกลางคน

บ้านหลังที่รวัดติดชิดกันหลังนั้น เจ้าของ
อยู่มาก่อนมีหญิงสาวใหญ่คนหนึ่งที่อยู่ในสายตา
ของคุณเกษม ฯ มาแต่ต้น ทุกครั้งที่หญิงผู้นั้น
ไปไหนมาไหน ก็สวมหมวกใน ยุคมานำไทย
เป็นมหาอำนาจ นอกจากเป็นการต้องกับ
วัฒนธรรมอันดีของคนไทยยุคนั้นแล้ว ในทัศนะ

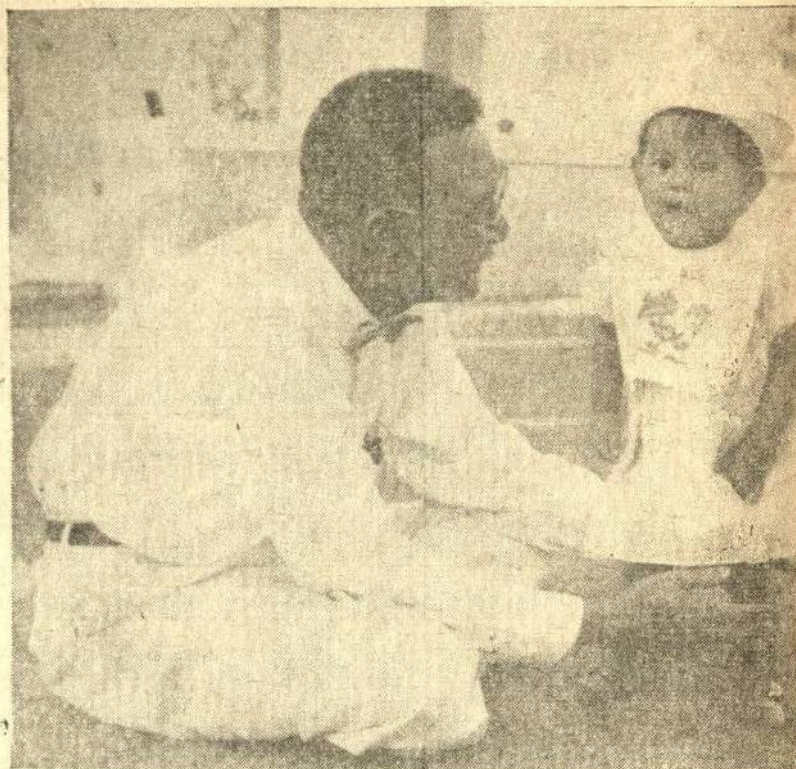
ของคุณเกษมฯ เป็นภาพที่ต้องตาต้องใจเป็นอันมาก และก็แสดงความพึงใจในตัวหญิงผู้นั้นด้วยสายตาลอดมา

เมื่อไมตรีจิต แสดงออก ด้วยสายตาเป็นเบื้องต้น ก็ชักนำไปสู่การแลกเปลี่ยน คำพูด และความคิดเห็นในเบื้องต่อมา และในที่สุดคุณเกษมฯ ก็ได้รับไมตรีจิตตอบ จากนั้นทั้งสองก็พากันไป จดทะเบียนสมรส ที่อำเภอ คลองสาน เมื่อปี พ.ศ. 2488 ซึ่งเป็นระยะที่สงครามโลกครั้งที่สองใกล้จะยุติ ไม่มีพิธีรีตองใดๆ ทั้งสิ้น

กับลูกน้อยกลอยใจ....

เพราะคุณเกษมฯ เห็นว่า ตนเอง อายุมากแล้ว ไม่สมควรที่จะให้มีพิธีรดน้ำเช่นคนหนุ่มคนสาวทั่วไป หญิงผู้ไปจดทะเบียนสมรสกับคุณเกษมฯ ผู้นั้น ต่อมาเป็นที่รู้จักกันดี คือคุณหญิงประมุข ศรีพยัคฆ์ ซึ่งได้อยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับคุณเกษมฯ トラบจนกระทั่งคุณเกษมฯ ถึงอนิจกรรม มีบุตรด้วยกันเป็นหญิงทั้งสิ้น

....ท่อนั่งได้ทุกแห่งหน

โดยน้ำใสใจจริงแล้ว คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ได้กล่าวอยู่บ่อยครั้งว่าไม่ประสงค์จะมีบุตร ทั้งนี้โดยเหตุผลที่ว่า นับวันโลกก็จะมีคนเข้าทุกที เด็กเกิดมาจะลำบาก เหตุผลของท่านเช่นนี้อาจจะแปลกสำหรับคนทั่วไป แต่ก็มีได้ผิดข้อเท็จจริงเลย ในเมื่อ ปรากฏว่า อนุชน ในยุคปัจจุบันต้องประสบความยากลำบากในการดำรงชีวิตยิ่งกว่ายุคก่อน ๆ เป็นอันมาก

แต่แล้วเจ้าของตำหรับผู้ไม่ประสงค์จะมีบุตรก็มีบุตรจนได้ และเมื่อมีแล้วก็ให้ความรัก ความหนุนนอม ความอบอุ่น และสร้างแบบอย่าง แห่ง ความ ประพฤติ อัน ดีงาม ให้แก่ บุตร อย่างยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือน

ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ลำดับที่แปด

คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ อย่างเข้าสู่วังบาง-
ขุนพรหมในฐานะผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย
ไทยเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2498 ประพฤติ
ปฏิบัติตนเช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติกับกรมรถไฟ
และกระทรวงเศรษฐกิจ กล่าวคือ ปฏิบัติ
งานด้วยความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ แม้งาน
ของธนาคารกลาง จะเป็นงานใหม่ เมื่อเทียบกับ
ประสบการณ์ของท่าน แต่ด้วยเป็นผู้ใฝ่ใจใน
การแสวงหาความรู้ ประกอบกับเป็นผู้ มีความ
ฉลาดเฉลียว ความสุขุมรอบคอบ เพียงชั่วเวลา
อันสั้นก็เข้าใจระบบงาน ของธนาคารกลาง และ
ลงมือปรับปรุงลักษณะงาน เพื่อเพิ่มพูนสมรรถ
ภาพของเจ้าหน้าที่ รวมทั้งจัดวางระบบงานให้
สอดคล้องกับสภาวะการณ์ในปัจจุบัน อย่างไร
ก็ดี แม้จะทุ่มเท กำลังสติปัญญา ความรู้ ความ
สามารถจนทำให้ ชื่อเสียง ของท่าน เป็นที่ กล่าว
ขวัญถึง ในฐานะ นายธนาคารกลาง ของชาติผู้
จัดเจนก็ตาม ในจิตสำนึกของท่านก็ยังฝังแน่น
ด้วยความรำลึกถึง กรมรถไฟ ซึ่งเป็นผู้ ปลูกปั้น
ตนขึ้นมาอยู่เป็นนิจ เรื่องราวที่นำมาสนทนา
ก็มักจะอดผาดพิงไปถึงบรรยากาศเก่า ๆ ครั้งที่
อยู่กับกรมรถไฟไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ ในตอนหนึ่ง
แห่งข้อเขียนของ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ผู้ว่าการ
ธนาคารแห่งประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2508 เพื่อ

ไว้อาลัยคุณเกษม ศรีพยัคฆ์ จึงได้กล่าวว่า.-

“คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ เคยปรารถนาเสมอว่า
ท่านมีพื้นอาชีพมาจากการรถไฟ การเดินรถไฟนั้น
อาศัยราง เมื่อมีรางก็เดินตามรางและเดินตาม
กาลและเทศะ เมื่อท่านมาทำงานด้านธนาคาร
ท่านก็ใช้ คุณธรรม ของท่าน วางเป็นราง สำหรับเดิน
ให้อยู่ในทำนองคลองธรรม ท่านใช้ความขยัน
หมั่นเพียร ของท่าน สร้างและ ประกอบ ความรู้ด้าน
ธนาคาร เสมือนสร้างหัวรถจักรให้มีกำลังแรง
ท่านใช้ความเมตตากรุณา ของท่าน สร้างรถโดยสาร
และรถบรรทุก ให้ผู้ร่วมงาน กับท่าน ได้ ดำเนิน ไปสู่

กับพลโทเจียม ญาโณทัย รองผู้ว่าการ

ความเจริญและความมีประโยชน์ พวกเราทุกคน
ในธนาคาร แห่งประเทศไทย รู้สึกเป็นบุญวาสนา
ยิ่งนักที่ได้มีโอกาสรับใช้ท่าน และร่วมงาน กับท่าน
ตลอดมา”

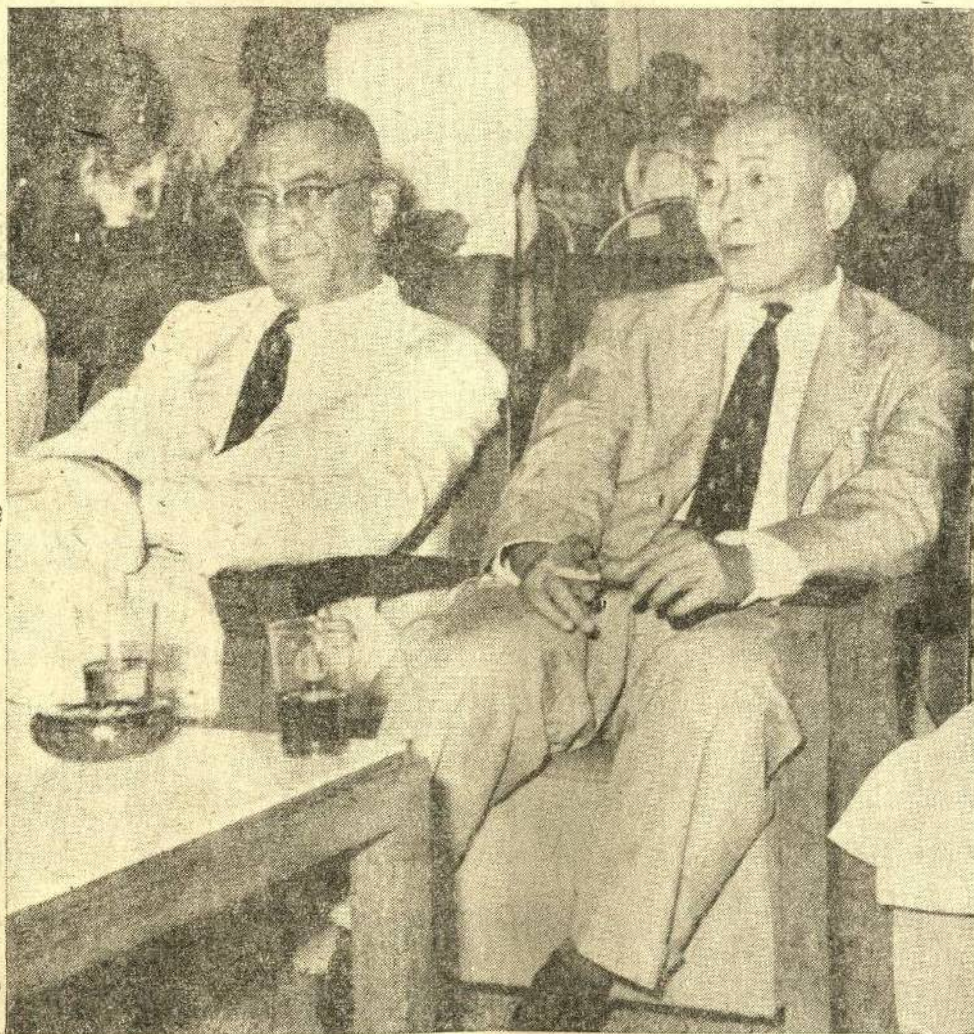
และจากข้อเขียนของคุณพิสุทธ์ นิมมาน
เหมินทร์ รองผู้ว่าการเมื่อ พ.ศ. 2508 ย่อมเป็น
เครื่องยืนยันได้อย่างดีถึงคุณลักษณะอันน่านิยม
ยิ่งของคุณเกษม ศรีพยัคฆ์

“ท่านผู้ว่าการเกษม ศรีพยัคฆ์ เป็นผู้
ความซื่อสัตย์สุจริต เคารพยึดมั่นในหลักการ มี
ความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวที่จะรักษาผลประโยชน์ของ

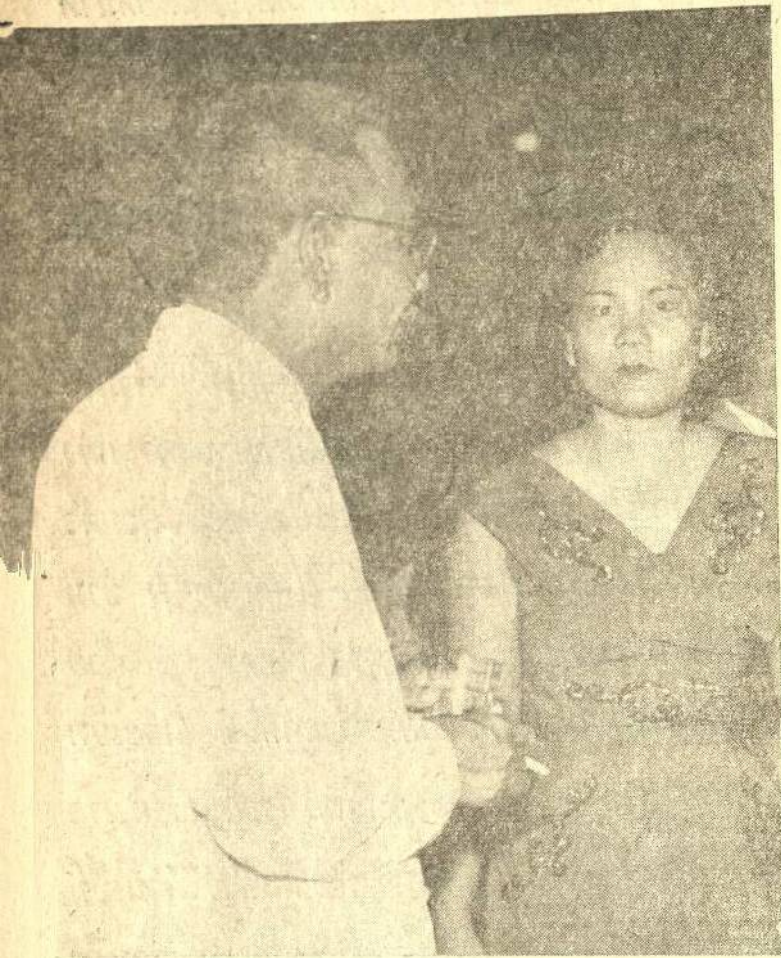
ประเทศชาติ และมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่
เป็นอย่างสูง ข้าพเจ้าบังเอิญมีโชคได้รับใช้ใกล้ชิด
ชิดท่าน ตลอดเวลาที่ ดำรงตำแหน่ง ผู้ว่าการธนาคาร
แห่งประเทศไทย จึงบังเกิดความเคารพเลื่อมใส
ในตัวท่านมาก”

“ตลอดเวลาที่ท่านดำรงตำแหน่งอยู่ ท่านได้
อุทิศเวลาทำงานให้แก่ประเทศชาติและธนาคาร แห่ง
ประเทศไทยโดยตลอด ท่านไม่มีธุรกิจส่วนตัว
สัมพันธ์กับกลุ่มที่มีผลประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น ท่าน
ปฏิบัติงาน ด้วย ความซื่อตรง เทียงธรรม ด้วย
หลักการและเหตุผลที่ท่านเห็นว่าถูกต้อง และเป็น

ประโยชน์ต่อประเทศชาติมาก
ที่สุด ท่านถือตัวว่าท่านเป็น
ทรัพย์สินสมบัติ ของ ชาติ ท่าน จึง
ได้ พยายาม กระทำ ทุกอย่าง ที่
จะให้ธนาคาร แห่งประเทศไทย
เป็นสถาบันที่ประชาชนเชื่อถือ
ไว้วางใจ และเป็น ที่รับรองของ
ชาวต่างประเทศ ในสมัยที่
ท่านเป็นผู้ว่าการ จึงได้มีการ
ปรับปรุงจัดระบบและระเบียบ
การต่าง ๆ ของ ธนาคาร แห่ง
ประเทศไทยเป็น การใหญ่ ให้
ทันสมัยและเหมาะสมกับภาวะ
ปัจจุบัน ระเบียบต่าง ๆ ที่ได้
ปรับปรุงแก้ไขครั้งนั้น ยังคง
ใช้อยู่จนกระทั่งทุกวันนี้”

กับผู้ร่วมงานและสหายนิต (คุณพิสุทธ์ นิมมานเหมินทร์)

การบางประการเพื่อให้รัฐวิสาหกิจนั้นได้เงินมา ท่านผู้ว่าการเกษมฯ ได้ให้ความเห็นว่า การปฏิบัติเช่นนั้นไม่ถูกและเข้าใจว่าขัดต่อกฎหมาย บังเอิญ ณ ที่นั้นมีนักกฎหมายนั่งอยู่ด้วย ท่านผู้มีอำนาจผู้นั้นจึงหันไปขอความเห็น ซึ่งก็ได้รับคำยืนยันว่าเป็นดังที่ท่านผู้ว่าการเกษมฯ ชี้แจง เรื่องจึงเป็นอันระงับไป หลังจากนั้น ท่านผู้ว่าการเกษมฯ ได้เคยปรารภกับข้าพเจ้าว่า ท่านคงจะอยู่ในตำแหน่ง

กับผู้ร่วมงานและร่วมสถานศึกษา

(คุณหญิงสุภาพ ยศสุนทร)

ท่านรองผู้ว่าการ คนเดียวกันได้เน้นให้เห็นความกล้าหาญและความซื่อสัตย์อันน่าสรรเสริญของคุณเกษม ศรีพิยัคฆ์ ด้วยการเปิดเผยเรื่องดังปรากฏตามข้อเขียนตอนหนึ่งว่า.-

“หลังจากที่ท่านได้เข้ารับตำแหน่งไม่นาน ท่านก็ถูกเชิญให้ไปพบนักการเมืองผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่และเป็นที่เกรงขามของคนทั่วไปท่านหนึ่ง ณ ที่ทำงานของท่านผู้นั้น เรื่องที่ไปพบในวันนั้นมีอยู่ว่า รัฐวิสาหกิจ แห่งหนึ่ง มีความ ต้องการเงิน เป็นจำนวนหลายสิบล้านบาท เพื่อชำระหนี้ ที่มี กับ บริษัทต่างประเทศ จึงขอให้ธนาคารแห่งประเทศไทยดำเนิน

จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ผู้นำความกราบบังคมทูลให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้นายเกษม ศรีพิยัคฆ์ ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

ผู้ว่าการได้อีกไม่นาน แต่การฉ้อโกงเป็นเช่นนั้นไม่ นั้น ต่อมาไม่ช้าท่านก็ได้รับของบุหรี่ยี่ห้อทองคำจาก ท่านกลับเป็นผู้หนึ่งที่ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคาร นายกรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีคำ แห่งประเทศไทยอยู่ได้เป็นระยะเวลาอันยาวนาน ยิ่งกว่า จารึกที่ซาบซึ้งมากกว่า

“มอบให้คุณเกษม ศรีพิยศม์ ไว้เป็นที่ระลึกในการ บริหารราชการ ในหน้าที่ผู้ว่าการธนาคาร แห่ง ประเทศไทยเป็นประโยชน์ต่อชาติอย่างยิ่ง ”

ตอนที่ 6

วัฏจักรแห่งชีวิต

และแล้วเมื่อบ่ายวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2501 เหตุการณ์อันไม่เคยมีผู้ใดคาดฝัน มาก่อนก็อุบัติขึ้น ม.จ. วรวิรากร วรบรรณ ผู้อำนวยการประจำฝ่ายการบัญชีของการรถไฟ ได้มาพบคุณเกษม ศรีพิยศม์ ขณะเมื่อท่าน เดินกลับ จากห้อง รับแขก เข้าสู่ ห้องทำงาน นั้น ดวงหน้า ของท่าน หมองคล้ำ เต็มไป ด้วยความ ครุ่นคิดอย่างหนัก ลักษณะท่าทางเดินของท่าน แปลกกว่าที่เคยเห็น ไม่นานหลังจากนั้นก็เป็นที่เปิดเผยว่า จากการตรวจสอบรายการเงินฝาก และถอน ในบัญชี เงินฝาก ของการรถไฟ แห่ง ประเทศไทยงวดเดือนเมษายน ปรากฏว่ามีเช็ค เลขที่ซ้ำกัน 15 ฉบับ ทำให้จำนวนเงินคลาด เคลื่อนไป 8,870,730.50 บาท และหลังจาก ได้ตรวจ รายการ เงินฝาก และถอนเงิน ในบัญชี การรถไฟ ฯ ต่อไป ในงวดเดือน พฤษภาคม

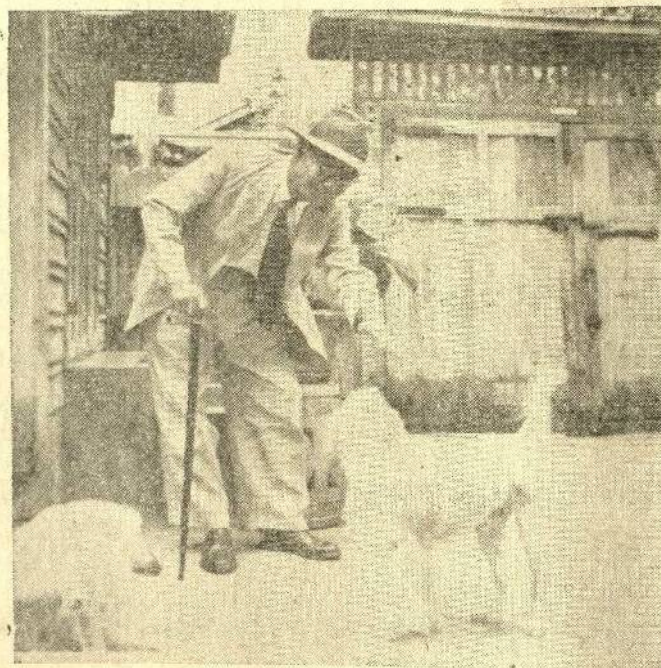
ปรากฏว่ามีเช็คเลขที่ซ้ำกันอีก 3 ฉบับ เป็นเงิน 1,172,751.75 บาท รวม 2 คราว เป็นเช็คเลข ที่ซ้ำ 18 ฉบับ เงิน 10,143,482.25 บาท เช็ค ที่ออกซ้ำเลขที่กันนั้นตลอดทั้งลายเซ็นผู้มีอำนาจ ส่งจ่ายมีลักษณะคล้ายคลึงของจริงอย่างยิ่ง สุกจะ พิสูจน์ได้ด้วยตาเปล่า

ผลของการสอบสวนของทางการตำรวจ ในเวลาต่อมาได้ความว่า มีเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อย ของธนาคารบางคนได้ร่วมมือกับผู้ทุจริตซึ่งเป็น บุคคลภายนอกแก้ไขเลขที่เช็คของธนาคาร แห่ง ประเทศไทยให้ตรงกับเลขที่เช็คซึ่งธนาคาร แห่ง ประเทศไทยจ่ายให้แก่การรถไฟฯ ปลอมลายมือ ชื่อผู้มีอำนาจส่งจ่ายของการรถไฟฯ แล้วนำเช็ค ปลอมเหล่านั้น เข้าบัญชี ที่เปิดเตรียมไว้ ในนาม ห้างร้านที่ ไม่มีตัวตน ตามสาขา ธนาคารพาณิชย์ ต่าง ๆ ในพระนคร ทางการตำรวจได้ทำการ

จับกุมตัว ผู้อยู่ในข่ายสงสัย ว่าทุจริต ได้หลายคน รวมทั้งพนักงาน ของธนาคาร แห่งประเทศไทย 5 คน

หลังจากเหตุร้ายเกิดขึ้น คุณเกษม ศรี พยัคฆ์ ก็คงปฏิบัติงานอยู่เป็นปกติจนถึงวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 จึงได้ยื่นหนังสือขอ ลาออก และก็ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ พ้นจากตำแหน่ง ตามที่ขอลาออกเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 เหตุผลที่ท่านให้ในการขอลาออกก็คือ.- “ในฐานะ ที่ข้าพเจ้า เป็นหัวหน้า ขององค์การนี้ และไม่สามารถ ในการ ปกครอง ใ้พนักงาน มีคุณธรรมอันดี สมกับเป็น พนักงาน ของสถาบัน การเงินอันสูงของประเทศไทย ถึงกับบุคคลภายนอก แทรกซึมเข้ามา ชักชวน ให้ประกอบ การทุจริต ทุจริต”

เหตุที่มีใ้ยื่นใบ ลาออก ในทันทีก็เพราะ ท่านเห็นว่า หากท่านพ้น จากหน้าที่ผู้ว่าการ แล้ว ก็จะไม่เป็น การ สะดวก แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ใน การสอบสวนปากคำและ คำเนิการอันจำเป็นเกี่ยว กับตัวท่าน และยื่นหนังสือ ลาออก ต่อ เมื่อ ทาง เจ้าหน้า ที่ ตำรวจ หมก

คืนสู่เหย้า

ความจำเป็นที่ จะต้อง ดำเนิการ สอบสวน ทาง ตำนธนาคารและ ธนาคาร แห่ง ประเทศไทย ได้ มอบหมายใ้ อัยการแผ่นดินดำเนิการฟ้องร้อง ผู้กระทำผิดแล้ว

จดหมายฉบับหนึ่งถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ภาษาต่างประเทศ ฉบับหนึ่ง ซึ่งเป็น ฉบับ เดียวในยุคนั้น มีข้อความว่า

“ขณะที่เหล่าร้ายกำลังถอนเงินด้วยเช็คปลอม จำนวนหลายล้านบาทจากธนาคารชาตินั้น ผู้ว่าการ คงกำลังดื่มและสนุกสนานอยู่ในสโมสร”

เจ้าของจดหมาย ฉบับนั้น ใช้นามแฝงว่า “เอกเนส”

ข้อความในจดหมายฉบับนี้แหละที่สร้างความขมขื่นและความปวดร้าวอย่างสุดประมาณ แก่คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ท่านได้เอย่ถึงจดหมาย ฉบับนี้ บ่อย ครั้ง แม้ จน กระทั่ง เมื่อ ไป ดำรง

ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงเศรษฐการแล้ว

อนิจจา คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ผู้บริสุทธิ์ คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ผู้มีเลือดเนื้อเชื้อไข ของ กรมรถไฟหลวง แม้จะ ล่วงพ้น หน้าที่ ความ รับผิดชอบจากงานของกรมรถไฟ ตลอดเวลา หลาย

ปีที่ผ่านมาก็ตาม แต่ในที่สุดก็ต้องพ้นจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยเพราะเหตุแห่งเช็คปลอมที่เหล่าร้ายนำไปขึ้นเงินจากบัญชีเงินฝากของการรถไฟฯ ซึ่งเป็นแหล่งที่ปลุกปั่นท่าน ขึ้นมา จนประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานนั่นเอง

ภาษิตที่ว่า “คนดีตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้” ยังเป็นความจริงอยู่ และเห็นได้ชัดเจนยิ่งในกรณีของคุณเกษม ศรีพยัคฆ์ เพราะหลังจากที่พ้น จากความรับผิดชอบทางธนาคารแห่งประเทศไทยไปไม่นาน คณะปฏิวัติซึ่งมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้า ก็ได้เชิญท่านให้เข้าร่วม อยู่ในคณะ กรรมการ ที่ปรึกษาเศรษฐกิจ แม้จะเป็นงานกิตติมศักดิ์ไม่มีค่าจ้าง

หรือเงินเดือนตอบแทนก็จริงอยู่ แต่อย่างน้อยก็พิสูจน์ให้เห็นว่า นอกจากคุณเกษม ศรีพยัคฆ์ จะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติแล้ว ยังเป็นผู้ที่ได้รับความนิยมนยกย่องในด้านความซื่อสัตย์ โดยไม่มีเสื่อมคลาย เมื่อมีการจัดตั้งสภาว่างรัฐธรรมนุญขึ้น ท่านก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 และได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคมปีเดียวกันนั้น และคงอยู่ในตำแหน่งนี้ครบจนกระทั่งวาระสุดท้ายแห่งชีวิตมาถึงเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2508 ด้วยโรคมะเร็งที่ศีรษะและอาหาร

ตอนที่ 7

คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ผู้ซื่อสัตย์

สำหรับคุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ความซื่อสัตย์ถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญยิ่งในชีวิต ไม่ว่าจะ เป็นชีวิตการทำงานหรือชีวิตส่วนตัว ไม่ว่าจะ ต่อหน้าหรือลับหลัง ชีวิตของคุณเป็นผู้เป็นที่ยอมรับอย่างปราศจากข้อกังขาใดๆ ว่า เป็นผู้ที่มี “ใจสะอาด และมือสะอาด” อย่างหาได้ยากยิ่งผู้หนึ่ง เป็นผู้ไร้ซึ่งความทะเยอทะยาน ประพฤติปฏิบัติตนเป็นสมณะโดยสม่ำเสมอ จึงไม่เคยปรากฏแม้แต่ ครั้งเดียว ในชีวิตท่าน ที่จะมีผู้ใดกล่าวพาดพิงถึง ส่อให้เห็นว่า ท่านมีมลทิน ค่างพร้อยไม่ว่าในกรณีใด จึงไม่เป็นของแปลกเลยที่จะเห็นฐานานุกรม และสภาพชีวิตความเป็นอยู่

ของบุคคลผู้หนึ่งคงเสียดายตลอดชั่วชีวิต จากข้อเขียน ตอนหนึ่ง ของคุณหลวง ถวิล เศรษฐ์-พนิชย์การกล่าวว่

“ท่านไม่ใช่คนรวย ถ้าจะพูดกันตามมาตรฐานของข้าราชการผู้ใหญ่แล้ว ต้องว่าท่านจน บ้านานูที่ ได้รับ อยู่เพียง เล็กน้อย ทำให้ ท่านต้อง ประหยัด ครอบครั ของท่าน เข้าใจ ท่านดี จึงร่วมมือ ในการ ประหยัด ท่านพูดว่า ใช้น้อยต้องใช้น้อย และด้วย หลักการนี้ท่านและครอบครัว จึงอยู่กันได้ด้วย ความ สุขกายสบายใจ”

เป็นระยะเวลาหลายวัน ระหว่างที่ท่านถึงอนิจกรรม หนังสือพิมพ์ เกือบทุกฉบับต่าง

ได้เขียนข่าว และ บทความ ไว้ อาลัย คุณ เกษม ศรีพยัคฆ์ และ สติ ความ ตึงามต่าง ๆ ของ ท่าน เป็น ที่ สอดคล้อง ต้องกัน อย่าง ไม่ เคย ปรากฏ มา ก่อน จึง จะ ได้ นำ ตอน หนึ่ง แห่ง ข้อ เขียน ใน หนังสือ พิมพ์ มี ชื่อ ฉบับ หนึ่ง ใน ยุคนั้น มา ตี พิมพ์ ไว้ ณ ที่นี้ ด้วย

“ต่อมาชีวิตของคุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ก็เริ่มขึ้นที่กระทรวงพาณิชย์ เป็นที่กล่าวขวัญกันนักหนาว่าผู้ที่อยู่ในตำแหน่งหน้าที่เช่นท่านย่อมจะสามารถสร้างความร่ำรวยให้แก่ตนเองได้อย่างมหาศาล แต่คุณเกษม ศรีพยัคฆ์กลับปิดประตูแห่งความร่ำรวยในแนวทางดังกล่าวโดยสิ้นเชิง ท่านห้ามมิให้มีการรับรองแขกที่ ไปติดต่อกับบ้าน ใน เรื่อง ที่ เกี่ยวกับ งานของกระทรวงโดยเด็ดขาด เพราะไม่ประสงค์ จะให้เกิดข้อครหาในทาง เหตุนี้จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า เหตุใดท่านจึงคงพำนักอยู่ในบ้านเก่า ๆ บน

ผืนดินไม่เกิน 100 ตารางวา ครอบครองกระทั่งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย บ้านหลังใหม่จึงอุบัติขึ้นด้วยเงิน ที่สุดสำคัญคือมาจากเงินเดือนเงินโบนัส และเงินกู้บางส่วน สิ้นค่าใช้จ่ายในการปลูกสร้างไม่ถึงสองแสน บนพื้นดินผืนเดิมนั่นเอง”

ข้อเขียน อันเกี่ยวกันนั้นจบลงด้วยประโยคที่ว่า.-

“อันความซื่อสัตย์ของคุณเกษม ศรีพยัคฆ์ นั้น สามารถพบเห็นโดยไม่ยาก ไม่ว่าจะเป็นตัวอักษรที่ท่านขีดเขียนขึ้นเองหรือโดยผู้อื่น ไม่ว่าจะจากปากคำของผู้มีโอกาศคุ้นเคยกับท่านหรือผู้ที่ไม่คุ้นเคย แต่เป็นผู้ที่ตระหนัก ถึงคุณค่าแห่งความซื่อสัตย์ ทุกคนยอมรับเป็นเสียงเดียวกันว่า คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ เป็นมนุษย์ที่ถูกล้อหลอมขึ้นจากธาตุแห่งความซื่อสัตย์โดยแท้”

ตอนที่ 8

หน้าที่สุดท้าย

คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ เป็นผู้เคารพในระเบียบแบบแผนเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะสังกัดสถาบันใดก็ตาม จะปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบและเป็นตัวอย่าง ของผู้อยู่ใน บังคับบัญชาเสมอ เป็นผู้ตรงต่อเวลาการทำงาน ท่านถือว่าระเบียบใด ๆ ก็ตามที่จัดวางขึ้นนั้น ย่อมปฏิบัติได้ตามเจตนารมณ์ของผู้วาง หากไม่มีการปฏิบัติตามระเบียบนั้น ๆ ก็ย่อมไร้ความหมาย และความสับสนไม่เป็นระเบียบ ก็จะมาสู่ส่วนรวมในที่สุด

ด้วยเหตุนี้แม้กระทั่งอีกไม่นานก่อนที่จะถึงอนิจกรรม ขณะที่สภาพแห่งร่างกายของท่านทรุดโทรมถึงระดับสุดและแพทย์หมดทางที่จะเยียวยาเพื่อให้ชีวิตคงอยู่ต่อไปได้ ขณะที่สมองของท่านปั่นป่วนสับสนจนเกือบจะเรียกได้ว่าสูญสิ้นสัมปชัญญะใด ๆ ท่านก็ยังอุตสาหะรำลึกได้ว่าเป็นประเพณีของผู้เป็นเสนาบดี ก่อนที่จะตายหรือรู้ตัวว่าชีวิตตนจะหาไม่ จะต้องมืหนังสือกราบบังคมทูลขออนุญาตลาตาย ประเพณีที่ว่า

นี้เชื่อว่าน้อยคนจะปฏิบัติได้ เพราะผู้ใกล้จะตาย
 นั้นส่วนใหญ่ย่อมไร้ซึ่งสัมปชัญญะ หรือแม้แต่
 ญาติมิตร ผู้เกี่ยวข้อง ก็คงไม่ พะวงที่จะให้ผู้นั้น
 กระทำการให้เป็นไปตาม ระเบียบหรือประเพณี
 เช่นนั้นเป็นแน่นอน แต่คุณเกษม ศรีพยัคฆ์
 ก็ยังพยายามรวบรวมสติและกำลัง เขียนสั่งให้
 คุณหญิงประมุล ศรีพยัคฆ์ ผู้เป็นภริยาซึ่งเฝ้า
 แหนอยู่หน้าเตียงใช้ตลอดเวลาให้ดำเนินการให้

รวมทั้งได้ฝากฝังบุตรซึ่งขณะนั้นยังเล็กอยู่ให้แก่
 มิตรสหายผู้ใกล้ชิด ให้ช่วย ให้คำปรึกษา หรือ
 ผู้รวบรวมเรื่องนี้ จึงใคร่ขอถือโอกาส นำลายมือ
 ครึ่งสุดท้าย ในการ ปฏิบัติ หน้าที่ ของบุคคล ผู้มี
 ความสำนึก ในหน้าที่ ของผู้เป็น ข้าราชการ ที่ดี
 และบิดาที่ดีก่อนจะอำลาไปจากโลกมาตีพิมพ์ให้
 ปรากฏ ณ ที่นี้.-

ข้อความทลายมือของคุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ซึ่งเขียนขึ้นด้วยความยากลำบากข้างต้น
 อ่านได้ความว่า.-

ประมุข (คุณหญิงประมุข ศรีพยัคฆ์)

1. ให้ช่วยทำหนังสือกราบบังคมทูลให้เพื่อขออนุญาตลาตาย
2. ให้ขอคำปรึกษาหารือเกี่ยวกับอนาคตของบุตรกับคุณหลวงฉวีเสรษฐ์พิชัย-
การ, คุณเล้ง ศรีสมวงศ์ และคุณพิสุทธิ นิมมานเหมินท์ ตามกำลังเงิน
ที่มีอยู่ (ในฐานะที่บุคคลทั้งสามเป็นทั้งผู้เคยร่วมงานและสหายนิก)

นี่แหละคือคุณเกษม ศรีพยัคฆ์ บุรุษผู้จะอยู่ในความทรงจำของ
คนไม่ว่ายุคใดสมัยใดตราบชั่วเวลาอันนานแสนนาน.

ผนวก

“ช่วยอ่านข้อเสนอนี้ ผมอ่านไม่ออก” ข้าพเจ้า (พล.ต.ต. ชลอ ศรีศรากร อธิบดีกรมรถไฟ)
กล่าวพร้อมกับส่งบันทึกเสนอนั้นให้คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ (รองอธิบดีกรมรถไฟ)

คุณเกษม ฯ รับมาอ่านอยู่ประเดี๋ยวหนึ่ง จึงพูดว่า

“ผมก็อ่านไม่ออก แต่ไม่เป็นไร ผมมีเสมียนพิมพ์ดีด เขาอ่านลายมือของผมได้
ผมจะให้เขาพิมพ์เสนอนี้ขึ้นมาใหม่”

“เพราะเหตุใด รองอธิบดีจึงอ่านลายมือตัวเองไม่ออก” ข้าพเจ้าถาม

“ขณะที่สมองของผมกำลังเกิดความคิดแล้ว มือของผมเขียนตามสมองไม่ทัน ถ้า
มือหยุดความคิดมันก็หยุด ผมจึงเขียนแบบขวเลข ผมเองก็อ่านไม่ออก แต่พนักงานพิมพ์ดีด
อ่านออก”

คุณเกษม ฯ ตอบและจ้องดูหน้าข้าพเจ้า เห็นข้าพเจ้านั่งนิ่งอยู่ไม่พูดอย่างไรต่อไป
ก็พูดต่อไปอีกว่า

“วันใดถ้าผมอ่านลายมือของผมไม่ออก วันนั้นความคิดของผมแปลก เมื่อผมให้
เสมียนพิมพ์จัดการพิมพ์มาเสนอผมแล้ว ผมอ่านความคิดของผม ผมยังรู้สึกแปลกประหลาด
และปลงอนิจจังว่า เราสามารถคิดได้ถึงเช่นนี้เชียวหนอ”

ข้าพเจ้าไม่มีความรู้เรื่องรถไฟ แต่ข้าพเจ้าเป็นอธิบดีกรมรถไฟได้ก็เพราะเขา เขา
พยายามได้ทุกวิถีทางเพื่อป้องกันมิให้ข้าพเจ้าสั่งงานผิดพลาดได้ คนอย่างนี้เราไม่รัก เราจะ
ไปรักใคร

(จาก “เราต้องตามเขาไป” โดย ชลอ ศรีศรากร)